

Голові разової спеціалізованої вченої ради з
присудження ступеня доктора філософії у
Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
доктору філологічних наук, професору
КЕБІ Олександрову Володимировичу

РЕЦЕНЗІЯ

**рецензента кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри
германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка**

КРИШТАЛЮК Ганни Анатоліївни

**на дисертаційну роботу «Архітектоніко-семантична трансформація
тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень»**

ГНАТЕНКА Сергія Олександровича

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки

за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертаційної роботи. На сучасному етапі розвитку філологічної науки не вщухає вивчення тексту та дискурсу, що подекуди переходить у міждисциплінарну площину. Рецензована дисертація Гнатенка С.О. «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія відзначається постановкою актуальної проблеми методології вивчення літератури формальних обмежень і надає доступ до об'ємного та різнопланового об'єкта дослідження.

Зокрема, актуальність полягає у пошуку та застосуванні підходів, методів і прийомів, які відкривають новий погляд на вирішення цієї проблеми.

Актуальність зростає завдяки актуалізації прийому стирання та його детальному вивченню в аспекті архітектоніко-семантичної трансформації текстів, які представляють літературу формальних обмежень. Актуальність теми роботи також відзначається залученням літературних творів, які потребують такого дослідження та створюють можливості для нього. Матеріалом дослідження обрано літературні праці постмодерністів США Рональда Джонсона, Тома Філіпса, Джен Бервін, Джонатана Сафрана Фоера, які створили своєрідні експериментальні емергентні тексти, спираючись на шедеври минулого.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, сформульовано мету та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, а також викладено усі інші компоненти, необхідні для дисертаційної роботи. У першому розділі «Архітектоніка і література формальних обмежень: теоретико-методологічне тлумачення понять» уточнено суть термінів «архітектоніка» та «композиція», наголошено на єдності формальних і змістовних компонентів кожного з них, а також вказано на їхній зв'язок із жанровою дифузією. Обґрунтовано зміст і застосування терміна «література формальних обмежень», що є внеском у сучасне літературознавство. У другому розділі «Концептуальна сутність стирання як літературного прийому в добу постмодернізму» розглянуто та уточнено термін «стирання», сформульовано його основні ознаки та виокремлено його типологічні моделі в аспекті постмодернізму, наголошено на ролі вітчизняних учених у дослідженні прийому стирання, визначено прийом стирання як засіб втілення літературного експеримента. У третьому розділі «Формування поетики стирання в аспекті загального розвитку постмодернізму» досліджено прийом стирання як ознака постмодернізму, що характеризує перехід від елітарної до масової свідомості. Крім того, наголошується на ролі прийому стирання для створення нових текстів Рональдом Джонсоном і Томом Філіпсом. У четвертому розділі «Трансформація прийому стирання в сучасній американській літературі» розкрито роль прийому стирання у деконструкції сонетної форми, її

архітектонічних і семантичних змінах і творенні північноамериканського сонета XXI століття. Доведено ефективність прийому стирання у його модифікаціях на прикладі книги-гіпертекста Джонатана Сафрана Фоера «Дерево кодів». Запропоновано алгоритм дії прийому стирання в архітектоніко-семантичному аспекті.

Одержані у дисертаційній роботі Гнатенка С.О. результати забезпечені використанням відповідних методів, як-то структурний, порівняльно-типологічний, семантичного та семіотичного аналізу, теоретичних положень про архітектоніко-семантичну трансформацію текстів, гіпертекст як результат такої трансформації, літературу формальних обмежень і застосований до неї прийом стирання. Сформульовані результати і висновки дисертації не суперечать фундаментальним результатам опрацьованих літературних джерел та є їхнім логічним продовженням.

Рецензоване дослідження виконане на вагомій теоретичній базі. У дисертаційній роботі проведено аналіз та систематизацію публікацій для вдалого розв'язання проблеми вироблення методології вивчення літератури формальних обмежень в архітектоніко-семантичному спрямуванні із застосуванням прийому стирання. З-поміж інших, варто звернути увагу на значну кількість західних публікацій, які опрацював автор дисертації: зокрема це праці Браян МакХейл, Жака Деріди, Тревіса Макдональда, Каї Марчевської, Джона Наймана, Сариджейн Койл. У своїй роботі автор вдається до дуже детального аналізу праць указаних науковців.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі простежується, по-перше, нове поєднання обраних методів дослідження, що дозволило запропонувати методологію вивчення архітектоніко-семантичної трансформації класичних творів і їхнє переломлення крізь призму постмодернізму; по-друге, першість застосування у вітчизняному літературознавстві прийому стирання до предмета дослідження; по-третє, спрямованість експериментально-креативної діяльності автора на створення ефекту комунікативно-інтелектуальної гри, яка

виникає в діалозі віддалених епох і мистецького зближення Великої Британії та США. Крім того, новою є спроба впорядкування текстів, які є результатом стирання, шляхом здійснення їхньої розгорнутої класифікації. Теоретичне значення виконаного дослідження визначається поглибленням: науково-теоретичних засад вивчення архітекtonіки тексту із виявленням його семантичного поглиблення та функціонального навантаження; науково-теоретичних підвалин постмодернізму із актуалізацією таких його ознак як гіпертекстуальність, мультимодальність, фрагментарність, імпліцитність смислів тощо; а також уточненням ключових термінів «література формальних обмежень», «прийом стирання», виокремленням моделей із застосування прийому стирання до літератури постмодернізму; дослідженням західного літературознавства щодо застосування прийому стирання та виведення його за межі класичної поезії в жанр гіпертексту.

Практичне значення одержаних результатів. Положення виконаної дисертаційної роботи можуть бути використані для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія, зокрема в курсах з теорії літератури, історії зарубіжної літератури, порівняльного літературознавства, інтерпретації тексту, дискурс-аналізу, у ході написання наукових робіт і проєктів різного рівня.

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Апробація результатів дослідження здійснювалася у формі доповідей і виступів на п'яти міжнародних конференціях, чотирьох конференціях викладачів, докторантів і аспірантів К-ПНУ за підсумками науково-дослідної роботи. Результати дослідження викладені в семи наукових публікаціях. Чотири оприлюднені праці розміщені на сторінках фахових видань України (категорія Б). Три з цих статей написані у співавторстві, у них внесок роботи дисертанта складає 80 %. Також дві публікації засвідчують апробацію матеріалів дисертації, а одна додатково відображає наукові результати дисертації (оприлюднена в закордонному виданні).

Відсутність порушення академічної доброчесності. Автор роботи дотримується принципів академічної доброчесності, ознак академічного плагіату

не виявлено у ході перевірки.

Загальна оцінка дисертації. Викладені наукові положення, уточнені визначення й отримані результати є самостійним внеском автора в розроблення проблеми архітектоніко-семантичної трансформації текстів літератури формальних обмежень із застосуванням прийому стирання. У роботі присутні авторське визначення «стирання», «літератури формальних обмежень», уточнено визначення «архітектоніки тексту». Інтерпретація гіпотексту у зв'язку із стертим текстом, виведення та аналіз образів є внеском автора.

Попри цілком вагомій результаті дослідження та їхню високу оцінку, вважаємо, що окремі положення потребують дискусії та роз'яснення:

1. У роботі наголошується, що «архітектоніка» включає формальний і змістовий аспекти, тоді бажано уточнити роль семантики у трансформації текстів літератури формальних обмежень.
2. Автор залучає прийом стирання до дослідження архітектоніко-семантичної трансформації текстів, що є цілком виправдано. Але необхідно пояснити, що актуалізує прийом стирання і надає йому перевагу перед іншими прийомами, які можуть бути використані з подібною метою.
3. Здобувач вміло досліджує трансформацію текстів, але доречно було б підтвердити або спростувати твердження про можливе виникнення в результаті трансформації нового арт-об'єкта і пояснити його вирізняльні ознаки.
4. Здобувач опрацював значний обсяг науково-теоретичного матеріалу і подав досить широкі узагальнення, на нашу думку, їх би варто представити у лаконічнішій формі.
5. Вважаємо, що особливості застосування та розрізнення методів семантичного та семіотичного аналізу потребують більшої обґрунтованості.

5. Вважаємо, що особливості застосування та розрізнення методів семантичного та семіотичного аналізу потребують більшої обґрунтованості.
6. Виникає запитання: чи не є «стирання» жорстким поводженням з текстом, «образою» для нього? Чи не призводить прийом стирання до руйнування архітекtonіки тексту?

У підсумку зазначимо, що в дисертації Гнатенка С.О. «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» простежуються чіткі перспективи дослідження. Вона є завершеною науковою працею і відповідає спеціальності 035 Філологія, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., а її автор, Сергій Олександрович ГНАТЕНКО, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германських мов і
зарубіжної літератури
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка

Підпис засвідчую Г. Кришталюк
(прізвище)
Начальник відділу кадрів
І.І.Оліник
(підпис)

Ганна КРИШТАЛЮК